

* Я - за чистоту мови (проект)

Український педагог, письменник, поет Василь Сухомлинський писав: " Убозтво слова – це убозтво думки, а убозтво думки веде до моральної, інтелектуальної, емоційної, естетичної товстошкірості. Говорити скаліченою мовою – все одно, що грати на неналаштованій скрипці".

*Епіграф

Коли ти плекаєш слово,

Мов струна, воно бринить

Калиново, барвінково

Рідна мова пломенить.

Коли мовиш, як належить —

Слово чисте, як роса...

І від тебе теж залежить

Мови рідної краса.

Д.Білоус

* Формування культури мовлення – одне з нагальних питань сьогодення. Це не лише філологічна, а й соціальна проблема: вона в той чи інший спосіб пов'язана з найрізноманітнішими видами комунікації. Нині кожен третій член суспільства здобуває середню спеціальну або вищу освіту, проте досконалий рівень володіння культурою мовлення не став загальнонаціональним – ще надто багато людей користується українською мовою лише в побуті, без належної уваги до її правильності, чистоти, естетичності.

* **АКТУАЛЬНІСТЬ**

ДОСЛІДЖЕННЯ:

- Визначити обсяг і зміст поняття «чистота мови»;
- розвивати мовну особистість, яка володіє даром слова - усного й писемного, умінням вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами під час сприймання і створення висловлювань у різних сферах, формах, стилях і жанрах мовлення.

***ЗАВДАННЯ**

ПРОЕКТУ:

* Відповідь на дані питання можна знайти у працях Івана Огієнка, який звертався до проблеми «Молодь і рідна мова». Ось основні положення статті:

1. Цілий народ мусить дбати, щоб його молодь правильно і своєчасно навчалася соборної літературної мови, щоб виховувалася на почутті всенародної єдності.
2. Кожний свідомий громадянин мусить подбати, щоб його дитина навчалася вдома соборної літературної мови, якщо вона не навчається її в школі.
3. Вся молодь мусить добре усвідомити собі, що її найперший обов'язок перед своїм народом - навчитися соборної літературної мови й вимови й тим заціпити почуття національної єдності.
4. Юнак чи юнка, які не знають своєї соборної літературної мови, стають зайві для свого народу, як нації.
5. Юнак чи юнка, які не знають бодай найголовніших рідномовних обов'язків, не є свідомі члени нації.
6. Кожен юнак чи кожна юнка мусять конче працювати в «Гуртку плекання рідної мови»

*** Що стимулює бажання навчатися мови?**

* Американський педагог, психолог, письменник Дейл Карнегі писав, що про людину судять з 4 речей :

* - який вона має вигляд;

* - що вона робить;

* - як вона говорить;

* - що вона говорить.

* Отже, на 50% ставлення до людини у світі залежить від її мови.

* Мова — інтелектуальний портрет людини.

*** Мова - портрет
людини**

- зменшення прошарку інтелігенції, що є потенційним носієм і користувачем літературної мови;
- телебачення і радіо сприяють поширенню вживання ненормативної лексики, використовуючи емоційно експресивну лексику;
- негативний вплив на стан мовної культури молоді здійснює прогресуюче зниження якості друкованої продукції;
- низький ступінь освіченості населення, виховання в неблагонадійній родині.

*** Причини вживання ненормативної лексики:**

- постійно вживають ненормативну лексику 21,7% молоді;
- не вживають її взагалі 10% молоді;
- рідко вживають ненормативну лексику 69,5%.
- 58% молоді по можливості відмовляються від вживання ненормативної лексики;
- 42% молоді позитивно ставляться до вживання ненормативної лексики,
- 85% молоді вважають, що засоби масової інформації сприяють поширенню вживання ненормативної лексики.

*** Дослідження науковців
свідчать:**

***Чистота мовлення** - це повна відповідність нормам літературної мови. Для чистоти мовлення важливими є правильна літературна вимова, вживання слів, що відповідають літературній нормі. У чистому мовленні не вживають діалектизми, лайливі слова, слова-паразити тощо. Чистота мовлення на рівні вимови досягається суворим дотриманням орфоепічних норм (вимова голосних і приголосних звуків, звукосполучень, наголос у словах).

***Чистота мовлення**

* Найпоширенішими помилками у вимові, що заважають чистоті мови, є неправильні наголошення, невиправдане "акання" та впливи інших мов, переважно російської мови. Руйнують чистоту мовлення лексичні засоби, якщо використовуються неточно, стилістично невмотивовано. Це насамперед діалектні, просторічні, жаргонні слова, канцеляризми і професіоналізми, лайливі й вульгарні слова.

* Помилки у вимові

- * Користуючись літературною мовою в розмовному мовленні, треба уникати діалектних слів. Уживання діалектизмів в інших сферах (діловій, науковій тощо) спілкування засмічує мову, порушує її чистоту.
- * Просторічні слова мають згрубіле, іронічне забарвлення, через те вони нормативні в повсякденному, побутовому спілкуванні. Наприклад: *бешкетник, брехун, швендяти, наеобачитись, горлати, охламон.*

*** Що засмічує мову?**

- * Надмірність канцеляризмів і професіоналізмів засмічує мову, робить її громіздкою, важкою для сприймання. Тому у виступі їх треба уникати, використовуючи синоніми чи описові звороти. Наприклад: *відсоток (замість процент), довбня (замість сталева чи куляста баба), завдання, роль (замість функція), досягнення (замість результати)*.
- * Іншомовні слова теж засмічують мову, якщо вживаються надмірно й недоречно. Особливої шкоди завдає так зване суржикове мовлення, у якому змішуються українські й російські слова. Засмічують мову й слова-па-разити. Це звичайні вставні слова, що нічого не виражають у тексті: *ну, значить, так би мовити, взагалі, власне кажучи, як це, розумієш*. Надмірне вживання їх не тільки псує мову, а й робить її беззмістовною. Чистота мовлення - це його краса й ознака культури кожної промови.

*** Що засмічує мову?**

* Великою проблемою порушення чистоти мовлення є явище, що дістало назву- **суржик.**

- * Елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без додержання норм літературної мови; нечиста мова.
- * Чітке визначення суржику і пов'язаної з ним загрози тотального розмивання норм української літературної мови дав свого часу Борис Антоненко-Давидович у праці «Як ми говоримо». «Недобре, – зазначав письменник, – коли людина, не знаючи гаразд української чи російської мови плутає обидві ці мови, перемішує їхні слова, бере якийсь притаманний саме цій мові вислів і живосилом тягне його в іншу мову, оминаючи традиції класичної літератури й живу народну мову. Так створюється мовний покруч чи, як кажуть у нас, в Україні, суржик»

* Пропоную характерні вияви суржикю:

- вживання русизмів замість нормативних українських відповідників: *даже* (навіть), *да* (так), *нет* (ні), *када* (коли), *не* (потрібно), *січас* (зараз), *чуть-чуть* (трішки), *конешно* (звичайно, звісно), *навєрно* (мабуть), *язик* (мова) і т.п.;
- "українізовані" форми російських дієслів – *унаслідував* (успадкував), *получав* (отримував), *отключив* (вимкнув);
- "українізовані" форми російських числівників – *первий/перва* (*перший/перша*), *вторий/втора* (*другий/друга*);
- змішування українських і російських форм займенників – *хто-то* (хтось), *шо-то* (щось), *як-то* (якось), *кой-шо* (щось), *кой-які* (якісь);
- вживання прийменників і відмінків за російським зразком – *по вулицям* замість *по вулицях*, *на російській мові* замість *російською мовою*;
- утворення найвищого ступеня порівняння прикметників і прислівників за зразком російської мови – *самий головний* (найголовніший), *саме важне* (найважливіше);
- слова і вирази, кальковані з російської мови – *міроприємство*, *прийняти участь*, *до цих пір*, *бувчий у користуванні*;
- * • активне використання "є" в позиції після приголосної (*архітектор*, *студєнт*, *лекція*, *тєма*) і т.д.

* Суржик

* Доречність

* Точність

* Логічність

* Змістовність

*** Основні ознаки
чистої мови**

* **Доречність** - ознака мовлення, яка організує його точність, логічність, чистоту, вимагає такого добору мовних засобів, що відповідають меті й умовам спілкування. Доречне мовлення відповідає темі висловлювання, його логічному змісту, емоційному забарвленню. Доречне мовлення обов'язково вимагає врахування ситуацій, складу мовців, форм (усної чи писемної) мови.

* **Доречність**

- *1. Усвідомлення необхідності доречності мовлення.
- *2. Володіння культурою мовлення і спілкування.
- *3. Високий рівень вихованості людини.
- *4. Досконале знання мови, її функцій, форм і різновидів.

***Передумови доречності мовлення**

* великою мірою залежить від глибини знань та ерудиції особистості, а також від активного словникового запасу. Вміння оформляти і виражати думки адекватно предметові або явищу дійсності зумовлюється знанням об'єктивної дійсності, постійним прагненням пізнати реальний світ, а також знанням мови. Мовлення буде точним, якщо вжиті слова повністю відповідатимуть їхнім лексичним значенням. Точність досягається не лише на лексико-семантичному рівні, вона тісно пов'язана з граматичним (особливо синтаксичним) рівнем. Треба так побудувати речення, щоб воно було зрозумілим без напруження думки. Отже, точність - це уважне ставлення до мови, правильний вибір слова, добре знання відтінків значень слів-синонімів, правильне вживання фразеологізмів, крилатих висловів, чіткість синтаксично-сміслових зв'язків між членами речення.

***Точність**

Дотримання цієї ознаки культури мовлення означає логічно правильне мовлення, зрозуміле, послідовне, у якому є внутрішня закономірність, яке відповідає законам логіки і ґрунтується на знаннях об'єктивної реальної дійсності. Логічність пов'язана з точністю мовлення на всіх мовних рівнях, тобто знанням мови. Правильні, конструктивні думки й добре знання мови породжують логічно правильне мовлення.

 Логічність

- * мовлення передбачає глибоке осмислення теми і головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією з цієї теми, вміння добирати потрібний матеріал та підпорядковувати його вибраній темі, різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого.
- * Змістовність тісно пов'язана з такою ознакою, як лаконічність, котру розкриває крилатий вислів: “Говоріть так, щоб словам було тісно, а думкам просторо “.

* **Змістовність**

- * Українська мова - скарбниця духовних надбань народу, досвіду, праці, творчості і співжиття багатьох поколінь, оберіг народу, його звичаїв, традицій, запорука інтелектуального зростання, розвитку , поступу в загальнолюдському житті.**
- * «Поки живе мова в устах народу, - до того часу живий і народ,»- сказав К. Ушинський. Мова — запорука існування народу. Захищаючи рідну мову, ми захищаємо свій народ, його гідність, його право на існування, право на майбутнє.